

Naalakkersuisunut apeqquteqaat: Qilalukkanik qaqortanik qernertanillu piniarnermi ukiumut pisassiiffiusumut allannguutissamik sulissuteqarniarlutik Naalakkersuisut pilersaaruteqarpat?

(ATASSUT-ip Inatsisartunut ilaasortaaitai Finn Karlsen, Siverth K. Heilmann, Knud Kristiansen)

Akissuteqaat.

(Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoq)

ATASSUT-ip allakkamini apeqquteqaatigaa, Naalakkersuisut qilalukkanik qaqortanik qernertanillu piniarnermi ukiumut pisassiiffiusumut allannguutissamik sulissuteqarniarlutik pilersaaruteqarnersut? Apeqqummut tamatumunnga aappimik akissaanga imatullu nassuiaateqarfigalugu.

Qilalukkanut qaqortanut qernertanullu ukioq piniarfiususaaq Namminersorlutik Oqartussat qilalukkanik qaqortanik qernertanillu piniarneq pillugu nalunaarutaatigut piffissami julip aallaqqaataaniit junip 30-ata tungaanut pisussatut nalunaarsugaavoq. ATASSUT-ip nalilerpaa, pisassiissutini atorluannissaq pitsanngortinneqarsinnaasoq piffissap ukiumut pisassiiffiusup januarip aallaqqaataaniit – decemberip 31-ata tungaanut allanngortinneratigut, pisassiissutit taakkua piffiit ilaanni sukkasuumik pisarineqartarmata, aammalu piffiit ilaanni, ukiup pisassiiffiusup naannginnerani tamakkerneqanngitsoortarlutik.

Kalaallit Nunaata Kitaani qernertanik qilalugarniartarneq Avannaani aasaanerani qilalugarniartarnermi qitiuvoq (nuna tamakkerlugu pisassiissutit 310-it 54 %) Qimusseriarsuarimi Savissivimmiik aamma Upernavik tikillugu juni-augustilu piniarfiusarlutik kiisalu Qaanaap eqqaani Avannarlermi. Qilalukkat siku malittarisarpaat, taamaalilluni ukiuunerani qilalugarniarneq Kalaallit Nunaata Kitaata sinnerani (Uummanaq - Kangaatsiaq) ingerlanneqartarluni novemberi-februarilu piniarfiusarlutik.

Kalaallit Nunaata Kitaani qilalukkanik qaqortanik piniartarneq ukiup qanoq ilinera naapertorpalarnagu piffissalersugaavoq, kisianni ukiap aallartilaarnerani pisartussaattillugu (nuna tamakkerlugu pisassiissutit 310-it 66 %) Kangaatsiap avannaa-tungaani sikusartumi oktoberimiik-januarimut. Ukiuunerani piniarneq Kalaallit Nunaata Kitaata sinnerani ingerlanneqartarpoq (Kangaatsiap kujataata-tungaani) februarip-aprilillu qaammataanni pinerusarluni.

Naalakkersuisut ulloq 13. august 2009-imi ukiunut pingasunut 2009-2012-ip tungaanut pisassiissutissanut pilersaarut akuersissutigaa, biologit innersuussutaannut naapertuuttoq. Ukiunut pingasunut pilersaarusiornerup iluaqutissartaa uaniippoq tassalu: 1) CITES-ip ataani EU-mullu eqqussuinermi annissuinermilu (allanik suli) killilersuisoqarsinnaaneranut pakkersimaarinninnissamut peqataanissaq atorluanerunngitsumik pisassiissuteqarnerup kingunerisaanik, 2) piniartut pisassarisatut ilimagisanut naleqqussarnissaannut periarfissillugit aningaasarsiorfiusinnaasunillu allanik periarfissarsiuullugit, 3) ingerlatsivimmi allaffissornikkut suliat annikillisillugit, taamaalilluni nukissat aningaasartuuteqarfuaallaanngitsumik atorneqalerlutik.

Pisassanik agguaaassinissamut avammut tusarniaaneq tamakkiisoq qaammatit marluk iluanni pivoq, tassani tusarniagassat assigiinngitsut ilanngullugit, naggataasumik siunnersuutip Naalakker-

suisunut saqqummiunneqannginnerani aamma akuerineqannginnerani. Piffinni aalajangikkani pisassanik agguaassineq qaammatip ataatsip iluani pisarpoq tassanissaaq tusarniakkanik peqataatitsilluarnikkut pisarluni aamma naggataasumik Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalackersuisup akuersissuteqannginnerani.

Ukioq pisassiiffiusoq aasaanerani maannakkutut pissagalarpat imaluunniit qaammatisiutit malilugit allanngortinneqarluni ingerlalissagalarpat, taava nunap aggornerani immikkoortuni pisassanik agguaassinermi aqutsineq piffissat qilalugarniarfiuleruttortut marluusut ilaannut taputartuutilersinnaavoq, qernertanik qilalugarniarneq aasaanerani ukiuuneranilu pisartussatut aggulugaammat.

Qilalukkanut qaqortanut tunngatillugu, piniarneq ukiortaap siorna kingornalu pisartillugu, ukioq pisassiiffiusoq, aasaanerani aallartittaruni naapertuunnerussaaq pinialeruttorfimmi allaffissornerup tungaatigut kinguaattooruteqaqqunagu. Nunali tamakkerlugu nunallu aggornerata immikkoortuini junimi suliasanik allanik pingaarnersuinerup sulinngiffeqarnerullu nalaanni suliasalerujussuusinnaasarpog.

Tamannalu ukiunut pingasunut pisassiisarnissamik pilersaarutip akuerineqarneratigut iluarsiivigineqarsinnaavoq, sapaatip akunnerini arfineq pingasunik allaffissornikkut sulineq taamaalilluni peerneqarsinnaalissammat. Aammattaaq qilalukkanik qaqortanik qernertanillu qaammatisiutit malillugit ukioq piniarfiusartoq allanngortillugu piffissarititaasumik nuussinikkut piniagassat kililersorneqartut tamarmik ilaatigut piffissaq ukiumut pisassiiffiusussaq taamatut naapertulissa-vaat, kiisalu allaffissornermut kisitsisitigullu paasissutissaliornermik sulinermut oqilisaataallutik.

Ukiut siuliini nunap aggornerisa immikkoortuinut pisassiissutinik nungunniaanissamut aaqqiissusiortarneq pisarsimavoq nunap aggornerisa immikkoortuinut saniatigut pisassiinikkut aamma/imaluunniit nunap aggornerani immikkoortunut pisassiissutinik nuussuinikkut. Ukiut ilaatigut nuna tamakkerlugu pisassiissutit tamakkerneqanngikkaluartut. Ukiut kingulliit ukiumi pisassiiffiusumi qilalukkat qaqortat pisassiissutigineqartut Ilulissat ingerlatsiviani aamma kujammut nalinginnaasumik tamakkerneqarneq ajorput, ingerlatsiveqarfinnut pingasunut avannaaniit-tunut sanilliullugit.

Kalaallit Nunaata Qeqqani piniagassat amerlanerpaartaat ukiuulluarnerani februarimiik-aprilik-kunnet) piniagassaasarmata, piffissaq ukioq piniarfiusussaq januarimiik-decemberimut allanngortinneqaralarpat, tamanna Naalackersuisunut qilalukkanik qaqortanik ukiakkut pisasseeqqitaler-nissamut periarfissiissagalarpoq, taamaalilluni nuna tamakkerlugu pisassiissutigineqartunik ator-luaanissaq qulakkeerneqarsinnaalluni, ingerlatsiveqarfiit arlaannaalluunniit qarsupinneqartutut misigisimanani imaluunniit biologit siunnersuutaat unioqqutinnagit. Allanguineq tamanna maannakkut qilalukkat qaqortat qernertallu pillugit nalunaarutip atuuttup nutarterneranut ilaatin-neqarsinnaassaaq.

Naggataatigut oqaatigineqassaaq aaqqiissutissatut siunnersuutaasinnaasoq alla tassaasinnaavoq pisassiissutinik atunngitsuukkanik nuussinissamut periarfissaq, soorlu pisassiisarnermi teknikki-mi periuseq ilisimaneqareersoq, ingerlatsivimmut Qaanaamut eqqaanullu ator-neqartartoq aamma tikaagullinniarnemi. Tamanna siusinnerusukkat periarfissaasimangilaq nuna tamakkerlugu pisassiisutit ikippallaartarneri pissutigalugit.